

6D012000 "Кәсіптік оқыту" мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне алу үшін дайындалған Тастанбекова Нурсауле Джаксибаевнаның "Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің ғылыми - педагогикалық негіздері" тақырыбында жазылған диссертациялық жұмысының

АНДАТПАСЫ

Зерттеу жұмысының жалпы сипаттамасы. Диссертациялық жұмыс дуальды оқыту жағдайында жоғары оқу орны білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің ғылыми - педагогикалық негіздерін зерттеу және әдістемелік кешенін әзірлеуге арналған.

Зерттеу жұмысының өзектілігі. Жаңа ғасыр қоғамымыздың білім беру жүйесіне жаңалықтарын ала келумен қатар, оның алдына келелі міндеттер жүктеп отыр. Сол міндеттердің бірі – жоғары мектепте болашақ мамандарға сапалы білім беру мен олардың практикалық дайындығын қамтамасыз ететін дуальды білім беру жүйесін оқыту үдерісіне ендіру.

Қазақстан Республикасы президентінің 2020 жылғы 1 қыркүйектегі "Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі" атты Қазақстан халқына жолдауында Қ.К.Тоқаев: "Азаматтардың сауаттылығы мен цифрлы біліктілігін арттыру мақсатында Үкіметке Үздіксіз білім беру тұжырымдамасын әзірлеуді тапсырамын. Бұл құжатта бейресми білім берудің баламалы нұсқаларын көптеп енгізу, өз бетінше оқу нәтижелерін мойындау, кәсіби дағдыларды сертификаттау мәселелерін қарастыру қажет.

Сонымен бірге біз кәсіби білім берудің бүкіл жүйесін еңбек нарығында сұранысқа ие білікті мамандар қалыптастыруға бағыттағанымыз жөн", - деп жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде мамандарды дайындауда еңбек нарығынның сұраныстарын қанағаттандыратын білікті мамандарды дайындау қажеттілігі айтылған.

Қазіргі таңда еңбек нарығында білім беру мекемелерінің бітіруші түлектердің бойына сіңірген білім, білік, дағдылар мен жұмыс берушілердің мамандарға қоятын талаптарының арасындағы қарама қайшылық салдарынан түлектер арасында мамандық бойынша жұмысқа орналасушылар саны төмен. Бұл мәселені шешудің бірден - бір жолы жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде білім алушылардың кәсіби біліктілігін дуальды оқу жағдайында жетілдіру болып табылады. Ресми құжаттарға, іргелі ғылыми еңбектерге жасалған талдау кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің ғылыми - педагогикалық негіздері жеткілікті зерттелмегенін көрсетті. Сонымен, зерттеу тақырыбының өзектілігі төмендегідей қайшылықтардың жауабын шешумен ерекшеленеді:

– кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдіруге қоғамдық сұраныстың өсуі мен

білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің ғылыми негіздерінің жеткілікті деңгейде зерттелмеуі арасында;

– жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдіруге жоғары талаптардың қойылуы мен оларды жүзеге асырудың педагогикалық шарттарының нақтыланбауы;

– кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің объективті қажеттілігі мен оны жүзеге асыруда әдістемелік кешеннің жеткіліксіздігі арасында қарама-қайшылықтар туындап отыр.

Осы қарама-қайшылықтар бізге зерттеу мәселесін анықтап, тақырыпты "Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің ғылыми - педагогикалық негіздері" деп таңдауымызға негіз болды.

Зерттеу жұмысының мақсаты: жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдіруді ғылыми-теориялық тұрғыда негіздеу және әдістемелік кешенін ұсыну.

Зерттеу мақсатына қол жеткізу үшін келесі **міндеттер** алға қойылды:

1. Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайындағы білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдіруді теориялық тұрғыда негіздеу.

2. Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің педагогикалық шарттарын айқындау.

3. Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің құрылымдық-мазмұндық моделін дайындау.

4. Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің әдістемелік кешенін дайындау және оның тиімділігін тәжірибелі-эксперимент жүзінде тексеру, ұсыныстар жасау.

Зерттеу нысаны: дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдіру үдерісі.

Зерттеу пәні - жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдіру.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы мен теориялық мәнділігі:

- жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайындағы білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдіру мәселелері теориялық тұрғыда негізделді;

- жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің педагогикалық шарттары айқындалды;

- жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің құрылымдық-мазмұндық

моделі дайындалды, өлшемдері мен көрсеткіштері және деңгейлері анықталды;

– жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің әдістемелік кешені жасалып оның тиімділігі тексерілді және ұсыныстар дайындалды.

Жұмыстың тәжірибелік маңыздылығы:

- Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің әдістемелік кешені құрастырылды және тәжірибе жүзінде оның тиімділігі тексерілді.

- «Дуальды оқытудың теориясы мен практикасы» атты элективті курс бағдарламасы мен «Дуальды оқытудың теориясы мен әдістемесі» атты оқу құралы дайындалды.

- Зерттеу нәтижелерін техникалық және кәсіптік білім беру мекемелері мен ЖОО-да болашақ маман даярлауда және біліктілікті арттыру курстарында, кәсіби білікті жұмысшы мамандарды даярлау жүйесінде пайдалануға болады.

Жұмыстың басқа ғылыми-зерттеу жұмыстарымен байланысы.

Диссертация "Кәсіптік білім беру" кафедрасында төмендегі ғылыми-зерттеу жұмыстары аясында орындалды:

мемлекеттік тіркеу нөмері № 0117РКИ0646 "Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің ғылыми - педагогикалық негіздері" тақырыбындағы БІнталы қолданбалы ғылыми-зерттеу жұмысы (2017-2022 жж.);

- GIZ Халықаралық ынтымақтастық жөніндегі неміс қоғамының жетекшілігімен жүргізілген "Дуальды оқытудағы стратегиялық альянс" тақырыбындағы қазақстан-неміс қолданбалы зерттеулер жобасы (01.02.2017-10.05.2017 жж.)

- БЖҒ министрлігінің ғылымды дамытуға бағытталған ғылыми зерттеулерді гранттық қаржыландыру бойынша №АР05131049 "Мәңгілік Ел құндылығы негізінде оқушыларды патриоттық тәрбиелеудің әдіснамасы" ғылыми жобасы (2018-2020 жж.).

Қорғауға шығарылатын негізгі нәтижелер:

1. Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің мәні ол кәсіби өсудің негізгі қоғаушы күші, жетілу өзінің кәсіби тұрғыда акме шыңына бағытталу арқылы, кәсіби тұлғалық сапаларының қалыптасуын көрсетеді.

2. Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің педагогикалық шарттары: болашақ кәсіби іс-әрекетінің маңыздылығын түсінуі және соған сәйкес тәжірибелік іс-әрекетті орындауға қажетті теориялық білім, іскерлік, дағдыны меңгеру; білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдіру үдерісінде оқытудың репродуктивті және белсенді әдістерін ендіру; кәсіби біліктілікті жетілдіруде білім алушылардың теориялық білімін өндірісте тәжірибелік біліммен бекіту үшін өндірістің базасын ұтымды пайдалану; модульдік білім беру бағдарламаларын құрастыруға әлеуметтік

серіктестіктер мен кәсіпкерлер палатасының қатысу үлесін арттыру; білім алушылардың кәсіби біліктіліктерін өндірісте жетілдіруге тікелей ат салысатын тәлімгерлерді кәсіби дайындау жүйесін дамыту; білім алушылардың бойында өзі таңдаған кәсібіне мотивациялық-құндылықтық қатынасты қалыптастыру. Бұл шарттардың орындалуы білім алушылардың кәсіби біліктілігін дуальды оқыту жағдайында жетілдіруге ықпал етеді.

3. Мотивациялық, мазмұндық, іс-әрекеттік, рефлексивтік компоненттерінен тұратын жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің құрылымдық-мазмұндық моделі.

4. Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің құрылымдық-мазмұндық моделінің тиімділігі.

Докторанттың жеке үлесі. Зерттеу жұмысының теориялық және эксперименттік бөлігін орындау, әдеби деректерді талдау, жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің педагогикалық шарттары айқындау, жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдіру моделін дайындау. Автор зерттеу нәтижелерін ғылыми жарияланымдар түрінде шығарды, "Дуальды оқытудың теориясы мен практикасы" элективті курсы "Кәсіптік оқыту" мамандығының оқу жұмыс жоспарына енгізілді. "Дуальды оқытудың теориясы мен әдістемесі" оқу құралы университеттің ғылыми кеңесімен және Қазақстан Республикасы Білім және Ғылым министрлігі М.О.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті Оқу-әдістемелік бірлестігімен бекітіп баспадан шығарды және авторлық құқықпен қорғалатын объектілерге берілетін куәлік алынды.

Жұмыс С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті "Кәсіптік білім беру" кафедрасында орындалды.

Диссертация нәтижелерінің жариялануы мен апробациядан өтуі. Диссертация тақырыбы бойынша 13 ғылыми жұмыс, оның ішінде Scopus халықаралық деректер базасына кіретін журналдарда 2 мақала, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған басылымдарда 4 мақала, Халықаралық және Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференцияларының материалдарында 6 мақала жарияланды және 1 оқу құралы "Дуальды оқытудың теориясы мен әдістемесі" университеттің ғылыми кеңесімен және Қазақстан Республикасы Білім және Ғылым министрлігі М.О.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті Оқу-әдістемелік бірлестігімен бекітіп баспадан шығарды және авторлық құқықпен қорғалатын объектілерге берілетін куәлік алынған:

1. Scopus халықаралық деректер базасына кіретін журналда:

1) On the systemic approach in dual training // Espacios. Vol. 40 (Number 44) Year 2019. Page 16;

2) Development of Professional Skills in the Context of Higher School Dual Education// International Journal of Emerging Technologies in Learning. Vol 16, No 10 (2021) Page 179-193.

2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған басылымдарда: «Білім алушылардың кәсіби біліктілігін дуальді оқыту жағдайында жетілдірудің теориялық негіздері» //«Қазақстанның ғылымы мен өмірі» Халықаралық ғылыми-көпшілік журнал (2018), «Дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің педагогикалық шарттары»// Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті «Хабаршысы «Педагогика ғылымдары» сериясы» (2018), "Кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін арттыру" //"Қазақ білім академиясының баяндамалары" "Жалпы педагогика. Педагогика және Білім тарихы. Этнопедагогика" сериясы. (2019), Системный подход и его роль и место в дуальном обучении: теоретический аспект. // Вестник Гродненского государственного университета им.Янки Купалы. Серия Филология.Педагогика.Психология. (2019).

3. Халықаралық және Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференцияларының материалдарында: О развитии дуального обучения на основе системного подхода. // The Way of Science International scientific journal, №3 (37), 2017, "Жүйелілік тұрғы негізінде дуальды оқытудың даму ерекшеліктері" // С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университетінің 60 жылдығына арналған «Сәкен оқулары – 13: дәстүрлерді сақтай отырып, болашақты құру» (Астана 2017), "Реализация системного подхода в обучении" // XI международная научная конференция «Техн оОБРАЗ '2017: Технологии развития и творческого саморазвития личности» "ИННОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ" конференция (Беларусь 2017), "Кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында маман дайындау заман талабы" //«Қазақстандық қоғамды әлеуметтік жаңғырту аясында педагог кадрларды дайындау» 2004-2012 жылдар Ақтөбе мемлекеттік педагогикалық институтының ректоры қызметін атқарған э.ғ.д., профессор Ғ.Ж.Нұрышовтің 60 жылдығына арналған Республикалық ғылыми-практикалық конференция (Ақтөбе 2017), "Жоғары кәсіптік білім беруде дуальды оқытуды іске асырудың өзекті мәселелері" // «Сәкен оқулары – 14: жастар, ғылым, инновациялар: цифирландыру – жаңа даму кезеңі» атты Республикалық ғылыми-теориялық конференция (Астана 2018), «Дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің моделі» //«Ғалым-педагог З.У.Имжарованың 60 жасқа толу мерейтойына арналған «Педагогикалық инновациялар заманауи білім беру жүйесін дамыту ресурсы» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. (Ақтөбе 2019).

Диссертация құрылымы және көлемі. Диссертацияның мазмұны кіріспе, үш бөлім, қорытынды пайдаланылған әдебиеттер тізімі, қосымшаларды құрайды. Диссертациялық жұмыс 154 бетте мазмұндалған,

16 кесте, 15 суретпен безендерілген және қосымшалардан тұрады. Отандық және шетелдік пайданылған әдебиеттер тізімі 168.

Кіріспеде зерттеу тақырыбының өзектілігі айқындалып, ғылыми аппараты: зерттеу мақсаты, нысаны, пәні, зерттеудің ғылыми болжамы, зерттеудің міндеттері, жетекші идеясы, зерттеудің теориялық және әдіснамалық негіздері, зерттеу көздері, зерттеудің негізгі кезеңдері, зерттеу әдістері, зерттеу базасы, зерттеудің ғылыми жаңалығы мен теориялық мәнділігі, зерттеудің практикалық мәнділігі және қорғауға ұсынылатын қағидалар, зерттеу нәтижелерінің дәлелділігі мен негізділігі анықталған.

"Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің теориялық негіздері" атты бірінші тарауда зерттеу мәселесі теориялық тұрғыда негізделді. "Біліктілік", "кәсіби біліктілік" және "дуальды оқыту" ұғымдарының мәні мен мазмұны нақтыланып, талданды. Білім беру жүйесіндегі дуальды оқытудың даму тарихына шолу жасалып, дуальды оқыту жағдайындағы білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің қазіргі жағдайы сипатталады. Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін қалыптастыру мүмкіндіктері айқындалып, біліктілік түрлері көрсетіледі.

"Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің педагогикалық негіздері" атты екінші тарауда білім алушылардың кәсіби біліктілігін дуальды оқыту жағдайында кәсіби бейімделу және қалыптасу арқылы жетілдірудің мәні мен маңызы қарастырылған. Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің педагогикалық шарттары анықталған. Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің құрылымдық-мазмұндық моделі жасалып, өлшемдері мен көрсеткіштері және деңгейлері анықталады.

"Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің тәжірибелік-эксперименті" атты үшінші тарауда білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің оқу-әдістемелік кешенінің мазмұны ашып көрсетіледі. Білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдіру бойынша анықтау және қалыптастыру тәжірибелік-эксперименттік зерттеулер нәтижелері анықталып өңделіп ұсынылған.

Қорытындыда зерттеудің нәтижелері қорытындыланып, тұжырымдалып, қорғауға негізгі қағидалар ұсынылған.

Қосымшада зерттеудің тәжірибелік-эксперименттік жұмыстарда пайдаланылған әдістемелер мен сауалнамалар және ғылыми-зерттеу жұмысы нәтижелерін ендіру актілері көрсетілген берілген.

Аннотация

на диссертационную работу **«Научно-педагогические основы совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения системы высшего профессионального образования» Тастанбековой Нурсауле Джаксибаевны** представленной на соискание ученой степени доктора (PhD) по специальности 6D012000 – «Профессиональное обучение»

Общая характеристика исследовательской работы.

Диссертационная работа посвящена исследованию научно - педагогических основ совершенствования профессиональных умений обучающихся высшего учебного заведения в условиях дуального обучения.

Актуальность исследования. Новый век ставит перед нами серьезные задачи наряду с инновациями в системе образования нашего общества. Одна из этих задач - внедрение дуальной системы образования в учебный процесс высшей школы, который обеспечивает качественную и практическую подготовку будущих специалистов.

В Послании народу Казахстана от 1 сентября 2020 г «Казахстан в новой реальности: время действий» Глава государства К.К.Токаев отмечает "В целях повышения уровня грамотности граждан, их цифровых знаний поручаю Правительству разработать Концепцию непрерывного образования. В этом документе нужно предусмотреть активное внедрение альтернативных вариантов неформального образования, признание результатов самостоятельного обучения, сертификацию профессиональных навыков.

Мы также должны переориентировать всю систему профессионального образования на формирование умений и компетенций, востребованных на рынке труда".

В настоящее время на рынке труда из-за противоречия между знаниями, умениями, навыками имеющимися у выпускников образовательных учреждений и требованиями работодателей к специалистам, количество трудоустроенных по специальности среди молодежи с дипломом остается низким. Одним из путей решения данной проблемы является совершенствования профессиональных умений обучающихся в системе высшего профессионального образования в условиях дуального обучения. Анализ нормативных документов и фундаментальных научных трудов показал, что недостаточно изучены научно - педагогические основы совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе профессионального образования. Таким образом, актуальность темы исследования обусловлена решением следующих противоречий:

- между ростом общественного спроса на совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования и недостаточной

изученностью научных основ совершенствования профессиональных умений обучающихся;

- предъявление высоких требований к совершенствованию профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования и отсутствием конкретизации их педагогических условий;

- возникают противоречия между объективной необходимостью совершенствования профессиональных умений обучающихся и недостаточным методическим комплексом реализации в условиях дуального обучения в системе профессионального образования. Эти противоречия позволили нам определить проблему исследования и выбрать тему "Научно - педагогические основы совершенствования профессиональных умений в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования".

Цель исследовательской работы: научно-теоретически обосновать и предложить учебно-методический комплекс совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования.

Для достижения цели исследования поставлены следующие задачи:

1. Теоретическое обоснование совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования.

2. Определение педагогических условий совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования.

3. Разработка структурно-содержательной модели совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования.

4. Разработка учебно-методического комплекса совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования и опытно-экспериментальная апробация ее эффективности.

Объект исследования: процесс совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения.

Предмет исследования: совершенствование профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования.

Научная новизна и теоретическая значимость исследования:

- теоретически обоснованы вопросы совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования;

- определены педагогические условия совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования;

- разработана структурно-содержательная модель совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования, определены критерии и показатели и уровни;

- разработан учебно-методический комплекс совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования, проверена его эффективность и подготовлены рекомендации.

Практическая значимость работы:

- разработан учебно-методический комплекс совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования, проверена его эффективность.

- разработана программа элективного курса «Теория и практика дуального обучения» и учебное пособие "Теория и методика дуального обучения".

- результаты исследования могут быть использованы при подготовке будущих специалистов и на курсах повышения квалификации в технических и профессиональных учебных заведениях и вузах.

Связь работы с другими научно-исследовательскими работами.

Диссертация выполнена на кафедре "Профессиональное образование" в рамках следующих научно-исследовательских работ:

- государственный регистрационный номер № 0117РКИ0646 инициативная прикладная научно - исследовательская работа на тему: "Научно-педагогические основы совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования" (2017-2022 гг.);

- Казахстанско-немецкий проект прикладных исследований на тему "Стратегический альянс в дуальном обучении" под руководством немецкого общества по международному сотрудничеству GIZ (01.02.2017-10.05.2017 гг.)

- Научный проект № AP05131049 "методология патриотического воспитания школьников на основе ценности Мәңгілік Ел" по грантовому финансированию научных исследований, направленных на развитие науки Министерства образования и науки (2018-2020 гг.).

Основные результаты, выносимые на защиту:

1. Сущность совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования заключается в том, что она отражает формирование профессиональных личностных качеств, как основную движущую силу профессионального роста, ориентированности на свое профессиональное акме.

2. Педагогическими условиями совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования являются: понимание значимости будущей

профессиональной деятельности и овладение теоретическими знаниями, деловыми, навыками, необходимыми для выполнения соответствующей практической деятельности; внедрение репродуктивных и активных методов обучения в процессе повышения профессиональной квалификации обучающихся; рациональное использование производственной базы для закрепления теоретических знаний обучающихся на производстве практическими знаниями и повышением доли участия палаты предпринимателей и социальных партнеров в разработке модульных образовательных программ; развитие системы профессиональной подготовки наставников,, непосредственно участвующих в совершенствовании профессиональных умений обучающихся на производстве; формирование у обучающихся мотивационно-ценностного отношения к выбранной им профессии. Выполнение этих условий способствует совершенствованию профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения.

3. Структурно-содержательная модель совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования, состоящая из мотивационного, содержательного, деятельностного, рефлексивного компонентов.

4. Эффективность структурно-содержательной модели совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования.

Личный вклад докторанта. Выполнение теоретической и экспериментальной части исследовательской работы, анализ литературных данных, определение педагогических условий совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования, разработка модели совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования.

Автор опубликовал результаты исследования в виде научных публикаций, элективного курса «Теория и практика дуального обучения» на кафедре «Профессиональное образование» по специальности М008 - Подготовка учителей профессионального образования, «Лидерство в профессиональном образовании» (2 года), который входит в рабочий учебный план модульной образовательной программы. Кроме того, было издано учебное пособие «Теория и методика дуального обучения», которое было утверждено Ученым советом университета и Учебно-методическим объединением Южно-Казахстанского государственного университета имени М.О. Ауэзова МОН РК.

Работа выполнена на кафедре "Профессиональное образование" Казахского агротехнического университета им.С. Сейфуллина.

Публикация и апробация результатов диссертации. По теме диссертации опубликовано 13 научных работ, в том числе 2 статьи в журналах, входящих в международную базу данных Scopus, 4 статьи в изданиях, рекомендованных комитетом по обеспечению качества в сфере

образования и науки Министерства образования и науки Республики Казахстан, 6 статей в материалах международных и республиканских научно-практических конференций, 1 учебное пособие "Теория и методика дуального обучения" утверждено Ученым советом университета и Учебно-методическим объединением Южно-Казахстанского государственного университета имени М.О. Ауэзова МОН РК и получено свидетельство на объекты, охраняемые авторским правом:

1. В журнале, входящем в международную базу данных Scopus:

1) On the systemic approach in dual training // *Espacios*. Vol. 40 (Number 44) Year 2019. Page 16;

2) Development of Professional Skills in the Context of Higher School Dual Education// *International Journal of Emerging Technologies in Learning*. Vol 16, No 10 (2021) Page 179-193.

2. В изданиях, рекомендованных комитетом по обеспечению качества в сфере образования и науки Министерства образования и науки Республики Казахстан: «Білім алушылардың кәсіби біліктілігін дуальді оқыту жағдайында жетілдірудің теориялық негіздері» //«Международный научно-популярный журнал "Наука и жизнь Казахстана" (2018), "Дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің педагогикалық шарттары" //Вестник Казахского национального педагогического университета имени Абая серия Педагогические науки» (2018), " Кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін арттыру"// доклады Казахской академии образования Серия: "Общая педагогика. История педагогики и образования. Этнопедагогика". (2019), "Системный подход и его роль и место в дуальном обучении: теоретический аспект" // Вестник Гродненского государственного университета им.Янки Купалы. Серия Филология.Педагогика.Психология. (2019).

3. Международных и Республиканских научно-практических конференций, в материалах: О развитии дуального обучения на основе системного подхода. // *The Way of Science International scientific journal*, №3 (37), 2017, "Жүйелілік тұрғы негізінде дуалды оқытудың даму ерекшеліктері" // «Сәкен оқулары – 13: построение будущего с сохранением традиций», посвященные 60-летию Казахского агротехнического университета им. С. Сейфуллина (Астана 2017), Реализация системного подхода в обучении. // XI международная научная конференция «Техн оОБРАЗ '2017: Технологии развития и творческого саморазвития личности» "ИННОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ" конференция (Беларусь 2017), " Кәсіптік білім беру жүйесінде дуальды оқыту жағдайында маман дайындау заман талабы " // Республиканская научно-практическая конференция "Подготовка педагогических кадров в рамках социальной модернизации казахстанского общества", посвященная 60-летию д. э. н., профессора Нурышова Г. Ж., работавшего ректором Актюбинского государственного педагогического института в 2004-2012 годах (Актобе 2017), " Жоғары кәсіптік білім беруде дуальды оқытуды іске асырудың өзекті мәселелері" // «Сәкен оқулары – 14:

молодежь, наука, инновации: цифровизация-новый этап развития» Республиканская научно-теоретическая конференция (Астана 2018), «Дуальды оқыту жағдайында білім алушылардың кәсіби біліктілігін жетілдірудің моделі» // Материалы международной научно-практической конференции "Педагогические инновации как ресурс развития современной системы образования", посвященной 60-летию со дня рождения ученого-педагога Имжаровой З. У. (Ақтөбе 2019).

Структура и объем диссертации. Содержание диссертации состоит из введения, трех разделов, заключения, списка использованной литературы и приложений. Диссертационная работа изложена на 153 страницах, включает 15 рисунков, 16 таблиц и 5 приложения. Список использованной отечественной и зарубежной литературы 169.

Во введении определена актуальность темы исследования, определен научный аппарат: цель, объект, предмет исследования, научная гипотеза исследования, задачи, ведущая идея исследования, теоретические и методологические основы исследования, источники исследования, основные этапы исследования, методы исследования, база исследования, научная новизна, теоретическая и практическая значимость исследования, и основные результаты исследования выносимые на защиту.

В первой главе **"Теоретические основы совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования"** теоретически обоснована проблема исследования. Уточнено и проанализировано значение и содержание понятий "умение", "профессиональные умения" и "дуальное обучение". Дается обзор истории развития дуального обучения в системе образования и характеризуется современное состояние совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения. Определены возможности совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования, указаны виды умений.

Во второй главе **"Педагогические основы совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования"** раскрывается содержательный характер совершенствования профессиональных умений обучающихся. Рассмотрены сущность и значение совершенствования профессиональных умений обучающихся посредством профессиональной адаптации и профессиональное становление в условиях дуального обучения. Определены педагогические условия совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования. Разработана структурно-содержательная модель, определены критерии, показатели и уровни совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования.

В третьей главе **"Опытно-экспериментальное совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального**

обучения в системе высшего профессионального образования"
Содержательный характер учебно-методического комплекса совершенствования профессиональных умений обучающихся в условиях дуального обучения в системе высшего профессионального образования. Определены и представлены результаты опытно-экспериментальных исследований по совершенствованию профессиональных умений обучающихся.

В заключении обобщены и сформулированы результаты исследования, предложены основные принципы защиты.

В приложении представлены методики и анкеты, использованные в опытно-экспериментальных работах исследования и акты внедрения результатов научно-исследовательской работы.

Dissertation work of **Tastanbekova Nursaule Dzhaksibayevna** on the topic: **"Scientific and pedagogical bases of professional development of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education"** prepared for obtaining the degree of Doctor of Philosophy (PhD) on the specialty 6D012000 "Professional training"

Annotation

Relevance of the research work. The new century not only brings innovations to the education system of our society, but also imposes tasks on it. One of these tasks is the introduction of a dual education system in the learning process, which ensures high – quality education and practical training of future specialists in high school.

In the Address to the People of Kazakhstan dated in September 1, 2020 "Kazakhstan is in a new reality: time for action", the Head of State K.K.Tokayev notes "In order to increase the level of literacy of citizens, their digital knowledge, I instruct the Government to develop a Concept of continuing education. This document should provide for the active introduction of alternative options for non-formal education, recognition of the results of self-study, certification of professional skills.

We also need to reorient the entire system of vocational education to the formation of skills and competencies that are in demand in the labor market."

Currently, there is a low number of applicants in the specialty in the labor market due to the contradiction between the knowledge, skills, skills and requirements of employers for specialists, which are instilled by graduates of educational institutions. The only way to solve this problem is to improve the professional qualifications of students in the system of higher professional education in the conditions of dual training. The analysis of official documents and fundamental scientific works showed that the scientific and pedagogical foundations of professional development of students in the conditions of dual training in the system of vocational education are not sufficiently studied. Thus, the relevance of the research topic is distinguished by the resolution of the conflict response as follows:

- between the growth of public demand for improving the professional skills of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education and insufficient knowledge of the scientific foundations of improving the professional skills of students;

- the presentation of high requirements for the improvement of professional skills of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education and the lack of specification of their pedagogical conditions;

- there are contradictions between the objective need to improve the professional skills of students and the insufficient methodological complex of implementation in the conditions of dual training in the system of vocational education.

These contradictions gave us the basis for identifying the problem of research and choosing the topic "Scientific and pedagogical bases for improving the professional qualifications of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education".

The purpose of the research is to provide a scientific and theoretical justification and propose an educational and methodological complex for improving the professional skills of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education.

To achieve the research goal, the following tasks were set:

1. Theoretical justification of the improvement of professional qualifications of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education.

2. Determination of pedagogical conditions for improving students' professional qualifications in the context of dual training in the system of higher professional education.

3. Development of a structural and content model of professional development of students in the context of dual training in the system of higher professional education.

4. Development of an educational and methodological complex for improving students' professional qualifications in the context of dual training in the system of higher professional education and practical testing of its effectiveness.

Object of research: The process of professional development of students in the context of dual training.

Scientific novelty and theoretical significance of the research:

- the problems of improving the professional skills of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education are theoretically justified;

- pedagogical conditions for improving students' professional qualifications in the context of dual training in the system of higher professional education have been determined;

- a structural and content model of professional development of students in the context of dual training in the system of higher professional education has been developed, criteria and indicators and levels are defined;

- an educational and methodological complex has been developed in the system of higher professional education, a methodology for improving students' professional qualifications in the context of dual training was substantiated, its effectiveness has been tested and recommendations have been prepared.

Practical significance of the work:

- an educational and methodological complex for improving the professional skills of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education has been developed, its effectiveness has been tested.

- the elective course program "Theory and practice of dual training" and the textbook "Theory and methodology of dual training" have been developed.

- the results of the study can be used in the training of future specialists and in advanced training courses in technical and vocational educational institutions and universities.

The relationship of the work with other research work.

The dissertation was performed at the Department "Professional education" within the framework of the following research works:

State Registration number №0117RKI0646 motivated applied research work on the topic "Scientific and pedagogical bases of professional development of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education" (2017-2022);

-Kazakh-German applied research project "Strategic alliance in dual learning", conducted under the leadership of the German society for International Cooperation GIZ (01.02.2017-10.05.2017);

- Scientific project №AP05131049 "Methodology of patriotic education of schoolchildren on the basis of the value of Mangilik El" for grant funding of scientific research aimed at the development of science of the Ministry of education and science of the Republic of Kazakhstan (2018-2020).

Main results submitted for defense:

1. The essence of improving the professional skills of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education is that it reflects the formation of professional personal qualities as the main driving force of professional growth, orientation to their professional acme.

2. The pedagogical conditions for improving the professional skills of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education are: understanding the importance of future professional activity and mastering theoretical knowledge, business, skills necessary to carry out relevant practical activities; the introduction of reproductive and active teaching methods in the process of improving the professional qualifications of students; rational use of the production base to consolidate the theoretical knowledge of students in the workplace with practical knowledge and increase the participation of the Chamber of Entrepreneurs and social partners in the development of modular educational programs; development of a system of professional training of mentors directly involved in improving the professional skills of students in the workplace; formation of students' motivational and value attitude to their chosen profession. The fulfillment of these conditions contributes to the improvement of professional skills of students in the conditions of dual training.

3. A structural and content model of improving the professional skills of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education, consisting of motivational, content, activity, reflexive components.

4. The effectiveness of the structural and content model of improving the professional skills of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education.

Personal contribution of the doctoral student.

Implementation of the theoretical and experimental part of the research work, analysis of literary data, determination of pedagogical conditions for

improving the professional skills of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education, development of a model for improving the professional skills of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education. The author published the results of the research in the form of scientific publications, included in the working curriculum of the modular educational program "Leadership in vocational education (2 years)" in the specialty m008 – training of teachers of vocational education at the department "theory and practice of dual learning". The textbook "Theory and methods of dual learning" was approved by the Academic Council of the University and the educational and methodological Association of M. O. Auezov South Kazakhstan State University of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan and issued a certificate for objects protected by copyright.

The work was performed at the Department of "Vocational education" of S. Seifullin Kazakh agrotechnical university.

Publication and approbation of the results of the dissertation. There are 13 scientific papers on the topic of the dissertation, including 2 articles in journals included in the International Scopus database. Also there are 4 articles in publications recommended by the committee for quality assurance in the field of Education and science of the Ministry of Education and science of the Republic of Kazakhstan. In the materials of international and Republican scientific and practical conferences, 6 articles have been published and 1 textbook "Theory and methods of dual learning" has been approved by the Scientific Council of the University and the educational and methodological Association of Auezov South Kazakhstan State University of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, and a certificate for objects protected by copyright has been obtained:

1. In the Journal included in the Scopus international database:

1) On the systemic approach in dual training // *Espacios*. Vol. 40 (Number 44) Year 2019. Page 16;

2) Development of Professional Skills in the Context of Higher School Dual Education// *International Journal of Emerging Technologies in Learning*. Vol 16, No 10 (2021) Page 179-193.

2. In publications recommended by the committee for quality assurance in the field of Education and science of the Ministry of Education and science of the Republic of Kazakhstan: "Theoretical foundations of improving students' professional skills in the context of Dual Training" // *International Popular Science journal "Science and life of Kazakhstan"* (2018), "Pedagogical conditions for improving students' professional skills in the context of dual training"// *Bulletin of the Kazakh National Pedagogical University named after Abai "Series "Pedagogical Sciences"* (2018), Professional development of students in the conditions of dual training in the system of Vocational Education //"Reports of the Kazakh Academy of Education", "General pedagogy. Pedagogy and history of Education. Series "Ethnopedagogics", (2019), the system approach and its role and place in dual training: a theoretical aspect. // *Bulletin of Yankee Kupala Grodno State University. Series Philology.Pedagogy.Psychology*. (2019).

3. In the materials of International and National Scientific and practical conferences: on the development of dual training on the basis of system approach. // The Way of Science International scientific journal, No. 3 (37), 2017, features of the development of dual learning based on a systematic approach. // "Saken readings – 13: creating the future while preserving traditions" (Astana 2017), dedicated to the 60th anniversary of S. Seifullin Kazakh agrotechnical University, implementation of the system approach to training. // XI international scientific conference "Technology of education' 2017: Technology of development and creative self-realization of personality" conference "Innovation in education" (Belarus 2017), training of specialists in the conditions of dual training in the system of vocational education. // Republican scientific and practical conference dedicated to the 60th anniversary of Doctor of economics, professor G. zh.Nuryshov, who held the post of Rector of Aktobe State Pedagogical Institute in 2004-2012" training of teaching staff in the framework of social modernization of Kazakhstan's society " (Aktobe 2017), actual issues of implementing dual training in higher professional education. //Republican scientific and theoretical conference" saken readings – 14: youth, science, innovations: digitalization – a new stage of development "(Astana 2018), "Model of professional development of students in the conditions of dual training"/ / materials of the international scientific and practical conference "Pedagogical innovations as a resource for the development of the modern education system", dedicated to the 60th anniversary of the scientist-teacher Imzharova Z. U. (Aktobe 2019).

Structure and scope of the dissertation. The dissertation work consists of normative references, definitions, designations and abbreviations, an introduction, a review of literature, the object and methods of research. it consists of the results and conclusions of the study, a list of recommendations and references, as well as appendices. The work is presented on 153 pages, includes 15 figures, 16 tables 5 appendixes. List of literature of domestic and Foreign use is 169.

Introduction defines the relevance of the research topic and defines the scientific apparatus: the purpose, object, subject, scientific forecast of the research, objectives of the research, the leading idea, theoretical and methodological foundations of the research, sources of research, the main stages of the research, research methods, research base, scientific novelty and theoretical significance of the research, practical significance of the research and principles proposed for protection, validity and validity of the research results.

In the first chapter "**Theoretical foundations of professional development of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education**", the research problem was theoretically justified. The essence and content of the concepts of "qualification "and" professional qualification " were clarified and analyzed. The history of the development of dual training in the education system is reviewed and the current state of professional development of students in the conditions of dual training is described. in the system of higher professional education, pedagogical conditions for improving students' professional qualifications in the context of dual training are defined.

The second chapter "**Pedagogical bases of professional development of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education**" reveals the substantive nature of professional development of students. In the system of higher professional education, ways of forming students' professional qualifications in the context of dual training are determined and types of qualifications are indicated. In the system of higher professional education, a structural and content model of professional development of students in the conditions of dual training is developed, criteria, indicators and levels are determined.

In the third chapter "**Practical experiment of improving the professional skills of students in the conditions of dual training in the system of higher professional education**", the essence and significance of improving the professional skills of students through professional adaptation and formation in the conditions of dual training is considered. The results of experimental research on the formation of students' professional skills for improvement are determined and developed.

Conclusion consists of the results of the study, which are summarized, formulated and the main principles for protection are presented.

The appendix shows the methods and questionnaires used in experimental research and acts of implementation of the results of research work.